

ПАМ'ЯТИ УЧИТЕЛЯ

(До 80-річчя від дня народження заслуженого діяча мистецтв України, кандидата мистецтвознавства, професора Лідії БІЛЕЦЬКОЇ)

“Не так давно, працюючи в одному з архівів над матеріалами про український театр перших повоєнних років, я натрапив на цікавий документ – інформацію на ім'я секретаря ЦК Компартії України К.З.Литвина “Про Республіканський показ театральних інститутів, училищ і студій Комітету в справах мистецтв УРСР”, що відбувся в Києві 1949 р. Пам'ять миттєво повернула мене у ті дні: студентські зустрічі, показ курсових робіт, дипломні вистави “Глибока розвідка” та “Гроза”. В матеріалах збереглася й тематика проведеної тоді ж наукової конференції студентів-театрознавців, що складалася усього з 5 доповідей. І перша з них – “Шевченко і російський театр” – студентки п'ятого театрознавчого курсу Лідії Білецької, – згадує завідувач кафедри театрознавства Київського державного інсти-

туту театального мистецтва імені І. Карпенка-Карого Анатолій Поляков. – Моє перше знайомство з Лідією Білецькою відбулося 1946 р. Запам'яталося невеличке триповерхове приміщення школи на вулиці Мало-Васильківській, де після повернення з евакуації тимчасово отаборився театральний інститут. Кінець серпня, коридори вщент заповнені абітурієнтами – переважно хлопцями й дівчатами, які тільки-но зняли погони з солдатських гімнастерок і матроських бушлатів. У той час у нашому інституті готували лише акторів і театрознавців. Невеличкий студентський колектив жив дружно; всі разом готували студентські “капусники”, розчищали від завалів Хрещатик, підробляли “лівими” концертами на хліб, заготовляли для Києва на зиму дрова. Киянка Ліда Білецька, завжди акуратно одягнена та принадна, одна з найкращих у навчанні, фотографія якої незмінно красувалася у вестибюлі на стенді круглих відмінників, завжди у всіх інститутських заходах була серед перших, але вирізнялася якоюсьь серйозністю. У безконечних студентських “капусниках”, поруч з іншими “однокашниками” – Юрієм Бобошком, Михайлом Віккерсом, Аркадієм Драком, Раїсою Сенниковою, Ольгою Фроловою – ми її не бачили. Ліда була привітною, уважною, доброзичливою, але – серйознішою, наче дорослішою за нас. Лише зараз, гортаючи сторінки її біографії, я дізнався, що студентка Білецька ще у 1943-1944 рр., одразу після звільнення Києва, уже працювала позаштатним кореспондентом

Лідія Білецька (ліворуч) з подругами. Липень 1946 р.

газет “Київська правда” та “Література і мистецтво”. Згодом, у 1948-1949 рр. вона розпочала роботу на посаді бібліографа-лаборанта в ІМФЕ ім. М. Рильського АН УРСР. Тож не дивно, що одразу ж після отримання диплома з відзнакою вона успішно складає іспити до аспірантури і починає свою наукову й педагогічну діяльність.

Викладач Л.К. Білецька розробляє й викладає курси лекцій з “Історії українського театру” і “Театру народів СРСР”. 1965 р. успішно захищає кандидатську дисертацію “Київський театр ім. Івана Франка”, яка стала, по суті, першим науковим дослідженням історії провідного національного театру. Одна за одною у видавництві товариства “Знання” виходять праці Лідії Костівни: “Шевченко і театр”, “Леся Українка і театр”, “Визначні діячі українського театру”, “Мистецтво життєвої правди: до 100-річчя театру корифеїв” та ін.; вона систематично виступає в пресі з відгуками й рецензіями на театральні події, читає доповіді на наукових конференціях. 1984 р. виходить друком її навчальний посібник “Украинский советский драматический театр”, рекомендований Міністерством культури СРСР для театральних інститутів та інститутів культури. А згодом Лідія Костівна одержує вчене звання професора. Понад 300 наукових і театральних-критичних публікацій – такий творчий доробок талановитого фахівця.

З 1963 р. і до кінця свого життя вона очолювала заочний відділ навчання нашого інституту. Багато років була членом комісії з дисциплін художньо-естетичного циклу науково-методичної ради Міністерства освіти України, головою комісії з питань пропаганди мистецтва товариства “Знання”, активним членом Співки театральних діячів і Співки журналістів України. Нагороджена багатьма грамотами і відзнаками, у 1998 р. Л.К. Білецька одержала звання заслуженого діяча мистецтв України.

Л.К. Білецька була талановитим науковцем, педагогом, театральним діячем, її добре знали не тільки в Україні, а й у Москві та Петербурзі, в Білорусії, Прибалтиці, Грузії. Але насамперед – вона була талановитою людиною – чистою, світлою, доброю, порядною, інтелігентною в найширшому розумінні цього слова.”

Саме такою постала Лідія Костівна Білецька у спогадах колег, учнів, друзів, усіх, хто завітав на початку квітня цього року до Театрального інституту: 5 квітня її виповнилося б вісімдесят..

Під час вечора пам’яті на тлі виставки, вибудованої завідувачем кабінету історії театру Валентиною Кушніренко з використанням фотоматеріалів з сімейного архіву родини Білецьких, майже в усіх виступах йшлося про “дім сестер Білецьких”. Тому перше слово було надано рідній сестрі Лідії Костівни, кандидатів біологічних наук.

Олена Костянтинівна БІЛЕЦЬКА:

– Театр вона любила з дитинства, зі шкільної лави, коли почала виступати в драматичних гуртках художньої самодіяльності. Дуже часто до нас приходили подружки, ми влаштовували вдома сцену, переодягалися у все, що потрапляло під руку і грали вистави. Батьки часто відвідували театр з нами, і ми завжди радісно туди ходили.

Лідія Костівна дуже любила поезію, сама писала вірші. Захоплювалася лірикою М.Рильського, творами Т.Шевченка. А улюбленим її драматургом був А.Чехов. Вона була просто закохана у твори Лесі Українки. Це знайшло своє відображення в її роботах “Шевченко і театр”, “Леся Українка і театр”. Після закінчення школи Лідія Костівна мріяла вступити до театрального інституту, але ця мрія здійснилася тільки у 1944 р.

Вона була дуже щедрою, доброю і сердечною людиною. Любила молодь, підтримувала студентів, часто їм допомагала – навіть матеріально.

Майже 50 років Лідія Костівна викладала в інституті. Вона зуміла передати молоді усе те, чим сама жила в мистецтві, свої знання та досвід, виховуючи студентів на зразках творчості відомих акторів.

Лідія Костівна була обдарована талантом дружби та любові до людей. Я часто згадую зустрічі у нас удома,

Виступ Олени Білецької на вечорі пам’яті сестри, Лідії Білецької. КДІТМ ім.І.Карпенка-Карого, квітень 2003 р.

бесіди – завжди насичені гумором, сповнені оптимізму. У нас постійно бувало багато молоді, адже Лідія Костівна притягувала до себе не тільки друзів і колег, а й студентів.

Лідія Костівна часто публічно виступала з лекціями для фахівців і широкої аудиторії. Вона була неодмінним учасником усіх знаменних культурних і мистецьких подій. Багато разів їздила до Кіровограда на фестиваль “Вересневі самоцвіти”. Разом з нею я любила бувати у Львові, де ми ходили на вистави Театру імени Марії Заньковецької. Лідія Костівна постійно підтримувала контакти з театром ім. Я. Райніса в Ризі, з театром у Паневежисі, грузинським імени Шота Руставелі. Про це спілкування вона потім писала в своїх працях та розповідала в лекціях.

Лідія Костівна багато працювала, без інституту вона просто не могла жити. Навіть після важкого інфаркту вона поспішила повернутись до роботи. Інститут був її другим домом.

Я гадаю, що кожен з колег, кожен з вихованців, які багато років йшли поруч з нею у житті, отримав великий творчий і духовний заряд.

Ростислав Ярославович ПИЛИПЧУК, ректор КДІТМ ім. І. Карпенка-Карого:

– Лідія Костівна Білецька займалася не тільки дослідженням історії театру. Її запрошували як консультанта, театрального критика до багатьох театрів України. Серед улюблених міст Лідії Костівни був Кіровоград, куди її щороку обов’язково запрошували на “Вересневі самоцвіти”, і вона представляла там наш інститут. Разом з нею виїжджали і студенти-театрознавці, і цілі акторські курси. Ця традиція довго зберігалася. Навіть коли вже виникли матеріальні труднощі для виїзду, професор Білецька все одно намагалася там побувати. Завжди була бажаною Лідія Костівна і у Львівському театрі ім. Заньковецької. Вона взагалі була дуже мобільною – могла, отримавши запрошення, того ж дня увечері сидіти в поїзді. А двері дому Лідії Костівни ніколи не зачинялися – вона завжди радо приймала і студентів, і випускників. Я думаю, ці відвідини емоційно підтримували її. Разом зі своєю сестрою вона створювала незабутню, неповторну атмосферу дому Білецьких. Пам’ять про Лідію Костівну й досі живе у нашому інституті. Я раптом збагнув, що минуло вже чотири роки, як трапилася ця трагічна подія – пішла з життя Лідія Костівна Білецька...

Ми сьогодні зібралися з приводу ювілею Лідії Костівни – їй виповнилося б вісімдесят років. І це трошки інша нота, інший спектр зустрічі, оскільки на ювілеях завжди присутня така позитивна, радісна, перспективна нота. І вона сьогодні звучить. Адже, вшановуючи пам’ять цієї людини, ми відчуваємо, що Лідія Костянтинівна Білецька живе з нами і житиме

довго – як у нашій свідомості, так і в свідомості нашого суспільства.

Богдан Сильвестрович СТУПКА, мистецький керівник Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка:

– Я вступив до інституту завдяки, звичайно ж, Лідії Костівні. А потім, через три роки, коли на мене “накинулися” герої в театрі і особливо – у кіно, я почав вибирати: чи то мені вчитися, чи ні. На сесії я просто не встигав... Але, дякуючи знову ж Лідії Костівні, я таки закінчив театрознавчий факультет. Вона допомагала мені як педагог, як прекрасний театрознавець. І вона була людиною. Людиною великої душі. Якби не Лідія Костівна, я не знаю, які заочники закінчили б театрознавчий факультет. Вона все розуміла – там ролі, там гастролі, хтось приїхав на сесію, хтось запізнився, у когось немає курсової, там ще щось... Як вона тих дітей любила! Як вона їх берегла, як вона їм допомагала... І завжди все це з посмішкою, ніколи ні на кого не кричала... знала всіх своїх студентів-заочників! І звичайно ж, усі випускники, куди б вона не поїхала, в будь-яке місто – її так зустрічали, із такою вдячністю, як дуже рідко кого зустрічають. І всюди, всюди були її учні. На кожній прем’єрі – Лідія Костівна завжди в театрі, разом зі своїми учнями. А ті вечори, що відбувалися в домі сестер Білецьких! Розмови про театр, про вистави, про напрями у мистецтві... Це було те надзвичайне спілкування, яке неможливо забути... Ну, що залишається? У критиків – книжки, які вони написали, в актора залишаються рецензії, в кіноактора плівка, яка згодом псується... А насправді залишається тільки людська пам’ять. Поки ми живемо, поки ми працюємо... Як хотілося б, щоб у цей день народження Лідія Костівна була тут, серед нас... Часом згадуєш, які ти, можливо, робив їй прикрощі, а які й радощі... Все було...все йде поруч. Для тих, хто знав Лідію Костівну, я переконаний, вона залишиться у згадці як найкращий педагог. І поки ми будемо жити, будемо, звичайно, її пам’ятати.

Валентина Іванівна ЗИМНЯ, професор другої кафедри акторського мистецтва і режисури драми КДІТМ ім.І.Карпенка-Карого:

– Ми сьогодні душею торкнулися до чистоти людської. Роки минають, а вона живе. Вона не просто спогад, вона – ті найкращі якості, що залишилися завдяки їй в кожному з нас. Усе те, що взагалі залишають нам добрі люди, і що повинно проростати...

Василь Васильович НЄВОЛОВ, начальник Управління мистецтв Міністерства культури і мистецтв України:

– Спілкуючись з Лідією Костівною, я завжди від-

Лідія Костівна Білецька (друга справа) на Хуторі Надія.

раз згадую останні дні Лідії Костівни, – як я зайшла сама в кімнату, де вона лежала, як мене вразив її вигляд, її тіло. Вона така була, наче вже збиралася оттуди злетіти..., а я її тоді просила: “Лідіє Костівно, якщо ви там раптом зустрінете мою маму – ви впізнаєте її, бо ви були для мене, як друга мама – перекажіть їй, що живу я, і живе мій син...”

Ігор Дмитрович БЕЗГІН, завідувач кафедри організації театральної справи КДІТМ ім.І.Карпенка-Карого:

– Ми радіємо, що жили з нею в один час. Жили на цьому світі разом з прекрасною людиною і мали змогу спілкуватися з нею. Не пригадую випадку, щоби в інституті Лідія Костівна не брала участі у якійсь спільній роботі: нехай то навчання, або громадська робота, або відпочинок.

Для мене Лідія Костівна завжди залишалася другом. Ніколи не забуду, що на першій моїй лекції була присутня Лідія Костівна – їй доручили представити мене, вчорашнього аспіранта, як викладача. Добре пам’ятаю, як вона тоді сказала: “Ігоре, а в тебе виходить!”. Це була для мене дуже важлива підтримка.

Якщо досвідчений педагог, учитель, друг дав таку оцінку, то це прекрасно! Пам’ятаю також, як потім, повернувшись додому, я усім розповів, що Лідія Костівна мене похвалила. З її легкої руки згодом я захистив і кандидатську, і докторську дисертації (мабуть, щоб довести, що й серед заочників люди трапляються). І вважаю, що все ж таки саме професор Білецька зіграла найважливішу роль у формуванні заочного відділу. Ми завжди будемо любити, пам’ятати, шанувати Лідію Костівну.

Слова визнання та вдячності, а ще улюблені пісні, романси Лідії Костівни – у виконанні давнього друга дому сестер Білецьких, завідувача кафедри музичного виховання В. Курбанова – лунали цього вечора... На жаль, ми не можемо оприлюднити зворушливі слова усіх, хто прийшов вшанувати пам’ять свого друга, колеги, вчителя. Але впевнені – навіть наведені рядки стануть безперечним свідченням про той дивовижний світ всеохоплюючої любові до справи та до людей, який творила навколо себе Лідія Костівна Білецька.

Матеріал опрацювали та підготували до друку колеги Л. Білецької з кафедри театрознавства КДІТМ ім. І. Карпенка-Карого Анатолій Поляков та Наталія Владимірова.

чував таке розуміння, таку підтримку, ніби це твоя рідна людина, родичка, до якої можна завжди звернутися з якимсь проханням, і вона ладна у будь-яку хвилину підтримати. Отака відкритість, готовність допомогти була їй властива завжди.

Лідія Костівна була надзвичайно закохана в український театр. Пам’ятаю, як ми, студенти-заочники, саме навесні неодноразово бували у Лаврі, в Музеї театрального, музичного та кіномистецтва України. І професор, водячи нас залами музею, з таким захопленням, з такими цікавими подробицями розповідала про український театр, яких ні від кого більше я потім не чув. А коли вже виїздили у Кіровоград, то всі відчували, що там вона – своя людина, вона взагалі ставала просто невід’ємною від Хутора Надія. Лідія Костівна весь час немов випромінювала доброту та позитивну енергію, і поруч неї просто не можна було чинити погане. Це дуже важлива якість для педагога театрального інституту. Вона була для нас настільки рідною і дорогою, що ми її любили як матір.

Лариса Миколаївна КАДИРОВА, актриса Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка:

– Якби не Лідія Костівна, я б, можливо, ніколи не вступила до театрального інституту, ніколи б не закінчила цей інститут... Це дуже складно: вчитися і грати щовечора на сцені, грати провідні ролі. І весь час у мандрах... Але Лідія Костівна завжди промовляла: я тебе підтримаю, я тебе зігрію, я тебе нагодую... Я за-